

SPRAVODAJ

Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV

Ročník V. 2007, č.11 SPS pri SAV, Nám. J. Herdu 2, 91701 Trnava

Príhovor

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV vstúpila do roku, v ktorom sa zhodou okolností prelína oveľa intenzívnejšie minulosť, súčasnosť a budúcnosť.

Minulosť a súčasnosť predstavujú dve "zastavenia" pri významných životných jubileách predstaviteľov pedagogickej vedy na Slovensku. Je to príklad ako mnohí z nás si uvedomujú potrebu "personalizovať" "históriu vednej disciplíny a priblížiť jej rozvoj cez konfliktné i bolestivé životné cesty tých, ktorí kládli jej vedné základy a prispeli k jej súčasnej inštitucionalizácii.

Milí kolegovia, členovia našej vedeckej spoločnosti, porozhliadnite sa okolo seba, spomente si na svoje študentské obdobie, pripomente si svoje habilitáciu a inauguráciu. Iste najdete osobnosť, ktorá by si zaslúžila vstúpiť do našej malej galérie, hoci iba krátkou spomienkou a pripomienkou.

Súčasnosť a budúcnosť sa prelína v podujatiach, ktoré bude SPS pri SAV organizovať v tomto roku. Na niektoré získala aj malé finančné granty od Rady slovenských vedeckých spoločností. Sú to seminare na témy "voľný čas detí a mládeže", kríza súčasnej rodiny", "násilie v škole a v rodine", "osobnosti pedagogickej vedy", "doktorandi a vedecký výskum", "učiteľské vzdelávanie", "cestovateľská gramotnosť", ale aj webovská stránka a spravodaj SPS.

Mnohé z nich utvárajú koncepčné a organizačné predpoklady pre úspešný priebeh v poradí už III. medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorú pripravujeme vždy pri príležitosti konania Valného zhromaždenia (31.1.2008) na FF UCM v Trnave.

*Jej ústrednou témou bude **Výchova v pedagogickom výskume a praxi**. Konferencia okrem plenárneho zasadnutia bude pracovať v troch sekciách –škola, rodina, voľný čas. Výbor spoločnosti v súčasnosti oslovuje referentov na pléne, hľadá vedúcich a spravodajcov sekcií. Potom nadobudne príprava členov našej spoločnosti na toto podujatie vlastnú dynamiku, ktorá bude závisieť predovšetkým od našich troch kolegov, ktorí budú zodpovedať za jednotlivé sekcie.*

*Prof.L.Macháček, predseda SPS pri SAV
Trnava 11.5.2007*

Deň Juraja Čečetku, Lučenec, 27. apríl 2007

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV sa zúčastnila významného podujatia (27.4.2007 v Lučenci a Polichne), ktorým si rodáci, členovia MS v Martine a v Lučenci, mesto Lučenec a odborníci z univerzít Slovenska (UK,UCM,UKF) pripomenuli 100 rokov od narodenia Univ.prof.PhDr. Juraja Čečetku, prvého slovenského profesora pedagogiky.

Na seminári s hlavným referátom vystúpil prof.J.Pšenák. Príhovor predniesol prof. L.Macháček, predseda SPS pri SAV. Príspevky a fotografie z tohto podujatia najdete na www.syrs.org/sps

Prof. PhDr. Juraj Čečetka (23.4. 1907 – 24.6. 1983)

23. apríla 2007 si pripomenieme 100. výročie narodenia Prof. PhDr. Juraja Čečetku, zakladateľskej osobnosti slovenskej pedagogiky a psychológie a prvého univerzitného profesora pedagogiky na Slovensku. Matica slovenská pri tejto príležitosti odhalí v Polichne Pamätnú tabuľu a v Lučenci usporiada seminár, na ktorom sa zhodnotí jeho bohaté vedecké dielo.

Juraj Čečetka sa narodil 23.4. 1907 v Polichne, okr. Lučenec v učiteľskej rodine. Maturoval na gymnáziu v Lučenci (1925), v štúdiu pokračoval na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (1925-1929), kde študoval filozofiu a francúzštinu. Už počas pražských štúdií sa jeho záujem sústredil na psychológiu, z ktorej napísal aj doktorskú prácu. Po štúdiách pracuje v Psychotechnickom ústave v Bratislave v rámci Poradne pre voľbu povolania. Venuje sa najmä výskumu voľby povolania učňovskej mládeže.

V spoluautorstve s J. Schultzom v r. 1933 vydáva prácu Poradca pri voľbe školy a povolania.

V r. 1934 sa stáva externým spolupracovníkom Pedagogického odboru Matice slovenskej a spoluzakladateľom Pedagogického zborníka, teoretického pedagogického časopisu. V „psychologickom decenii“ (1929-1939) v r. 1934 vydáva ďalšiu knižnú prácu Testovanie na školách a jeho štatistické praktikum. V septembri 1934 vychádza pod jeho redakciou prvé číslo pedagogického časopisu pre rodičov Dieťa.

Dr. J. Čečetka v 30-tych rokoch 20. storočia postupne nadväzuje spoluprácu s významnými pedagógmi vo vtedajšej Bratislave. Zoznamuje sa s prof. dr. J. Hendrichom, profesorom pedagogiky na Filozofickej fakulte UK. Pod jeho vplyvom sa začína venovať otázkam pedagogiky a zapájať sa aj do pedagogickej praxe. Profesor Hendrich prebudil v ňom vedecké ambície, aby sa habilitoval za docenta v odbore PEDAGOGIKA. Ako súkromný docent sa habilitoval 4. júna 1937 knižne vydanou monografiou Pedagogika a adlerovská individuálna psychológia (1936).

V marci 1938 odchádza na jeden rok do Turčianskeho sv. Martina, kde je referentom Pedagogického odboru Matice slovenskej. Na základe štúdia pramenných materiálov vydáva v r. 1939 dielo Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. V jeseni 1939 sa vracia do Bratislavy, kde sa stáva profesorom pedagogiky na tamojšej filozofickej fakulte. Vojnové obdobie (1939-1945) i napriek zložitej politickej situácii patrí k neobyčajne plodnému obdobiu v jeho živote. (Zo slovenskej pedagogiky, 1940, Príručný pedagogický lexikón, I-II. zv., 1943, Úvod do všeobecnej pedagogiky, 1944).

Po skončení druhej svetovej vojny medzi nepreverenými profesormi FiF Slovenskej univerzity je aj J. Čečetka. Prednášky suploval a Pedagogický seminár viedol prof. dr. A. Jurovský. V r. 1947 vydáva knižné dielo Výbor zo slovenských pedagógov a prvý diel učebnice Pedagogika I, druhý diel vychádza v r. 1948. V r. 1953 sa stáva vedúcim samostatnej katedry pedagogiky a psychológie FiF SU. V 50-tych rokoch sa intenzívne venuje dejinám slovenského školstva a pedagogiky. V r. 1952 Matica slovenská vydáva monografickú prácu Učiteľ ľudu Samuel Tešedík, v r. 1955 pripravil na vydanie s úvodnou štúdiou Vavrinca Benediktího z Nedožier Vnútorňa sústava školská a Reč nápravná. K Tešedíkovi sa vracia aj v ďalšej knižnej práci Pedagogické dielo Samuela Tešedíka (1959). V r. 1956 s prof. dr. Petrom

Vajcikom vydáva vysokoškolský učebný text Dejiny školstva a pedagogiky na Slovensku do prvej svetovej vojny (2. vyd. 1958).

Z politických dôvodov k 31.8. 1959 Filozofická fakulta UK s ním rozviazala pracovný pomer. Odišiel pracovať do Slovenskej pedagogickej knižnice, kde sa stal vedúcim bibliografického oddelenia.

Po štyri a polročnom pôsobení v Slovenskej pedagogickej knižnici odchádza 1. januára 1964 do Výskumného ústavu pedagogického, kde pracuje v oddelení odborných a učňovských škôl. Tu sa intenzívne venuje vedecko-výskumnej činnosti, najmä otázkam sociálnej psychológie a sociológii. Výsledky spracoval v monografických prácach Medzil'udské vzťahy a zoskupovanie učňovskej mládeže (1967) a Sociológia v pedagogike (1965).

V r. 1969 sa po desaťročnej prestávke vracia k svojej pôvodnej profesii. 1. marca 1969 bol menovaný za riadneho profesora FiF UK v Bratislave. Pracuje však na katedre pedagogickej psychológie. Normalizácia zasiahla aj jeho. Opäť musí odísť. 31. 12. 1971 je prepustený z Filozofickej fakulty UK a 1. januára 1972 odchádza do dôchodku. Po krátkej ťažkej chorobe zomiera 24. júna 1983 v Bratislave, kde je aj pochovaný.

Vedecké dielo Prof. PhDr. Juraja Čečetku tvoria práce psychologické, pedagogicko-psychologické, pedagogické a sociologické. J. Čečetka spolu s J. Stavělom a s A. Jurovským kládol na Slovensku na rozhraní 20-tych a 30-tych rokov minulého storočia základy vedeckej psychológie. V hlavnom tvorivom období sa však venoval pedagogickým vedám. Bol prvým „oráčom“ a kládol základné kamene slovenskej pedagogiky.

Vedecké dielo Prof. PhDr. Juraja Čečetku obstálo aj v skúškach komunistického režimu. Svojím životom, mravnými postojmi, intelektuálnosťou, akribiou, antickou kalokagathiou bol príkladom pre študentov, ktorí ho milovali. Prof. PhDr. Jozef Mátej, DrSc. charakterizoval osobnosť svojho profesora takto: „Celý svoj plodný život usilovne a obetavo pracoval, a kto ho lepšie pozná, váži si jeho príkladný vzťah k pedagogickej a vedeckej činnosti. Rovnako je vzácna jeho príslovečná skromnosť, ktorá, ako je známe, ctí veľkých ľudí.“ (Pedagogické dielo Prof. dr. Juraja Čečetku. In Pedagogika, roč. 33, 1983, č. 2, s. 191)

Prof. PhDr. Jozef Pšenák, PhD.
Floriánske námestie 2 811 07 Bratislava

J. Čečetka a sociologický výskum mládeže na Slovensku:

Na Slovensku sa roky 1964 -1969 niesli v znamení riešenia generačného problému. Pôvodna diskusia nad nonkonformizmom mladého umenia v časopise Kultúrny život prerástli do reflexie nových prvkov subkultúry mládeže (vlasý, obliekanie, tanec, hudba). V.Mináč, P.Bunčák a iní sa aj v časopise Mladé letá zamýšľali ešte aj nad tým čo číta naša mládež. Pozoruhodné to bolo z dvoch hľadísk: že mládež ešte čítala a diskurz o mládeži iniciovali básnici a spisovatelia.

Filozofická a sociologická reflexia generačného problému však jasne naznačila (M. Kusý, J. Suchý Pravda, 2.8.1967), že ide o viac ako iba o samoučelný protest proti staršej generácii. Spoločenská stagnácia sa stala spoločným problémom mladej i staršej generácie, ktoré vnímali vtedajšiu socialistickú štátno-stranícku reglamentáciu spoločenských procesov ako obmedzovanie svojich životných možností a aspirácií.

Verejná diskusia, do ktorej sa zapojil široký okruh literátov a publicistov stimulovala požiadavku, aby sa realizovali sociologické výskumy mládeže aj tabuizovaných tém. Preto vznikla okrem sekcie mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV (1964) aj iniciatívna skupina (1966) pre výskum mládeže pri ústrednom orgáne jednotnej štátnej mládežníckej organizácie na Slovensku (ČSZM).

Z jej iniciatívy sa uskutočnil výskum (*Quo vadere - Kam kráčame*) vzťahu mladých ľudí k mládežníckej organizácii (Š. Lahita, K. Šuran, P. Ondrejko, L. Macháček), ktorý vyústil do návrhu a napokon niekoľko rokov sme mali združenie mládežníckych organizácií podľa záujmových a vekových skupín mládeže.

S podnetom na zmeny v oblasti štátnej politiky mládeže prišla skupina expertov v komisii pre sociológiu mládeže pri Sociologickom ústave SAV(1969), ktorej vedúcim a hovorcom sa stal prof. J. Čečetka. Mladá generácia vedeckých pracovníkov vstupujúca na vedeckú dráhu v oblasti sociologickej vedy sa stretla s nezvyčajne ústretovým a podporným prístupom významných osobností (O. Baláž, J. Koščo, D. Kováč, L. Kačáni, O. Pavlík, E. Sýkora) z tradičných vedných disciplín akými boli pedagogika, psychológia a právne vedy.

Otázky interdisciplinárnych vzťahov boli predmetom vecných diskusií (Macháček, L., Čečetka, J., Kubíčková, M., Sociológia mládeže

1969, s. 125-133) a treba konštatovať, že prof.J.Čečetka významne ovplyvnil najmä hľadanie vzťahov a prienikov pedagogiky a sociológie.

J. Čečetka bol (aj podľa M. Kubíčkovej) prvý pedagóg v Československu, ktorý akceptoval, že sociológia mládeže sa pedagogickou sociológiou iba prekrýva, že sa neviaže iba na výchovu, ale na život mládeže v celej šírke.

Napokon vo svojej úvahe o problematike detí a mládeže (Čečetka, J., Sociológia mládeže, 1970) zdôvodňuje a z rozličných aspektov rozvíja potrebu vzniku ústavu pre sociológiu detí a mládeže.

Každá vedecká generácia, ktorá získa šancu kreovať novú, netradičnú oblasť vedného poznania by sa mala vyrovnávať s prínosom staršej generácie. V analýze *Situácia sociológie mládeže a výchovy na Slovensku* (Macháček, L., 1969), publikovanej v *Sociológii mládeže* s podtitulom *Slovenská ročenka pre teóriu a výskum mládeže*, sme ešte v roku 1969 zdôraznili, že máme niekoľko významných osobností z medzivojnového a povojnového obdobia (A.J.Chura J.Čečetka, A.Jurovský), ktoré upozorňovali na problémy zdravia detí a mládeže, analyzovali sociálnu problematiku života mládeže na Slovensku.

Vo vystúpení na XV. svetovom sociologickom kongrese v Brisbane (Austrália) v sekcii sociológia mládeže (11.7.2002), sme sa pokúsili naznačiť, že myšlienka novej európskej politiky mládeže a zrod sociológie mládeže sa bol aj v dôsledok obrodného procesu v krajinách reálneho socializmu a neskoršie protestných akcií študentov v západných krajinách Európy proti vlastnému establishmentu, ktorý mlčky toleroval okupáciu Československa v roku 1968. To je treba adekvátne reflektovať i v oficiálnych dokumentoch Rady Európy venovaných týmto otázkam. (Macháček, L., 2002). J. Čečetka bol napriek zložitej osobnej i spoločenskej situácii ako sa vraví aktérom tohto emancipačného a demokratizačného procesu .Jeho myšlienkový odkaz je súčasťou vedeckej rozpravy o súčasnej mládežníckej politike ako istej forme, v ktorej sa kreuje a rieši zatiaľ ešte nespísaná zmluva medzi generáciami. Je teda stále medzi nami a s nami.

Prof.L.Macháček
CERYS a KP FF UCM v Trnave

Kolegovia a spolupracovníci z Ústavu experimentálnej pedagogiky SAV uskutočnili 11.5.2007 v Bratislave stretnutie pri príležitosti významného životného jubilea prof.O.Baláža. Jeho súčasťou boli aj oficiálne vystúpenia, ktoré hodnotili život a dielo jubilanta, jeho vedecko-organizačnú prácu v prospech rozvoja pedagogického výskumu a pedagogického vzdelávania na Slovensku.

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV sa pripája ku gratulantom a oceňuje najmä morálnu podporu prof.O.Baláža pri obnovení jej činnosti v roku 2001.

Prof.L.Macháček, predseda SPS pri SAV

Profesor PhDr. Ondrej Baláž, DrSc. osemdesiatpäťročný

S úctou a pokorou sa skláňame pred životnou cestou a dielom prof. PhDr. Ondreja Baláža, DrSc., pedagóga, kolegu a priateľa. Narodil sa 6.mája 1922 v obci Tôň, okres Komárno v rodine agronóma. V roku 1941 maturoval na Reálnom gymnáziu v Dunajskej Strede a ďalšie roky štúdiá boli spojené s pôdou a poľnohospodárstvom na Vysokej škole poľnohospodárskej v maďarskom Mosonmagyaróváre, ktorú absolvoval v roku 1944. Štúdium na vysokej škole absolvoval počas druhej svetovej vojny, ktorá výrazne poznačila jeho životné hodnoty v zmysle humanizmu a spravodlivosti, pričom sa zapojil aj do protifašistickej činnosti, za čo bol v rokoch 1944 až 1945 aj väznený a pri prechode frontu bol neskôr tlmočníkom Sovietskej armády.

Po skončení druhej svetovej vojny krátko pracoval ako politický pracovník v Šali a od roku 1946 sa postupne orientuje na oblasť výchovy a vzdelávania. Najskôr ako inšpektor pre pracujúci dorast v Štúrove (1946 – 1948), vedúci Ústredia pracujúceho dorastu a riaditeľ Hlavnej správy pracovných záloh na Povereníctve práce a sociálnej starostlivosti v Bratislave (1948 – 1952), riaditeľ Hlavnej správy poľnohospodárskeho školstva na Povereníctve pôdohospodárstva v Bratislave. V tomto období (1952 – 1955) bol aj predsedom komisie pre výstavbu a rozvoj Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre, ktorá sa stala modernou vysokou poľnohospodárskou školou nielen v Československu, ale aj v strednej Európe. Pri organizovaní poľnohospodárskeho školstva a práci s mládežou si rozširoval v rokoch 1952 - 1957 vzdelanie pedagogického zamerania diaľkovým štúdiom na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave, odbor pedagogika –

psychológia. V roku 1964 ukončil aj vedeckú aspirantúru z pedagogiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského získaním vedeckej hodnosti kandidáta pedagogických vied.

Všetky tieto aktivity realizoval mimo svojej základnej pracovnej činnosti, ktorou bolo stále poľnohospodárstvo, lebo v rokoch 1959 – 1961 bol námestníkom povereníka poľnohospodárstva a lesného hospodárstva pre úsek školstva a výskumu.

Rok 1961 bol v živote dr. Ondreja Baláža rokom výraznej životnej i odbornej zmeny, lebo v tomto roku sa stal docentom pedagogiky a učiteľom Pedagogického inštitútu v Trnave, ktorý opustil až v roku 1973, už ako Pedagogickú fakultu Univerzity Komenského v Trnave. Organizačný talent a pracovitosť O. Baláža ho predurčili na ďalšie vedúce pozície v školstve. Najskôr ako riaditeľ Pedagogického inštitútu v rokoch 1962 – 1964, potom ako dekana Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v rokoch 1964 – 1966 a vedúceho Katedry pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Trnave v rokoch 1966 – 1973. „Mimoriadna zásluha prislúcha riaditeľovi inštitútu a dekanovi Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského profesorovi Ondrejovi Balážovi, na výstavbe novej budovy PdF UK v Trnave, ktorej súčasťou bol študentský domov, ale aj moderné laboratória, knižnica so strediskom vedeckých informácií, plaváreň, športový areál a botanická záhrada“ (Personálna bibliografia, O.Baláž, 1997, s. 6).

V roku 1973 opúšťa Pedagogickú fakultu v Trnave a začína pracovať v Ústave experimentálnej pedagogiky SAV v Bratislave v pozícii vedúceho vedeckého pracovníka, vedúceho oddelenia teórie výchovy a zástupcu riaditeľa ústavu.

Odborná kvalifikácia dr. Ondreja Baláža, vďaka jeho pracovitosti a húževnatosti, stúpala a v roku 1968 bol menovaný za profesora pedagogiky a v roku 1973 získal vedeckú hodnosť doktora pedagogických vied. Oficiálne pracovnú činnosť v Ústave experimentálnej pedagogiky SAV, ktorého bol aj riaditeľom v rokoch 1981 – 1987, ukončil odchodom do dôchodku v roku 1987 s pokračovaním vedeckej a pedagogickej činnosti v pozícii vedeckého pracovníka - konzultanta až do roku 1990. Pedagogickej vede sa však venoval aj naďalej aktuálnymi príspevkami, posudkami, hodnoteniami, prácou v mnohých komisiách a redakčných radách.

Celkový pohľad na životnú dráhu a prácu prof. PhDr. Ondreja Baláža, DrSc. naznačuje, že jeho

vedecká, pedagogická i organizátorská činnosť bola orientovaná na poľnohospodárske školstvo, učňovské školstvo, prípravu učiteľov, pracovnú výchovu, polytechnické vzdelávanie, profesionálnu orientáciu a sociálnu pedagogiku. V týchto oblastiach sa stal významnou osobnosťou, v súhrnnom označení, osobnosťou slovenskej a československej pedagogiky, čo dokazujú jeho vedecké monografie Príprava kvalifikovaných pracovníkov v poľnohospodárstve (1966), Vyučovanie a výcvik učňov v poľnohospodárstve (1966), Pracovná výchova žiakov ZDŠ (1968), Niektoré problémy výchovy k voľbe povolania na ZDŠ (1971), Učiteľ a spoločnosť (1973), A pedagógus és a tarsadalom (1976), Rozvoj spoločnosti a výchova (1977), Sociálne aspekty výchovy (1981), Spoločnosť, výchova, práca (1982), Výchova, činnosť, spoločenské prostredie (1987).

K uvedeným publikáciám je potrebné priradiť aj rad štúdií, odborných článkov, výskumných správ, učebných textov a expertíz. Štatisticky povedané, produkcia prác prof. PhDr. Ondreja Baláža, DrSc. a prác o ňom presahuje číslo 600. Pritom ešte je potrebné uviesť rad referátov na vedeckých podujatiach v bývalom Československu, na Slovensku i v zahraničí, expertných rokovaníach a vyškolenie 16 vedeckých aspirantov.

Dynamická a kvalitná vedecká a organizátorská činnosť prof. PhDr. Ondreja Baláža, DrSc. mu predučila aj členstvo v mnohých vedeckých spoločnostiach, orgánoch i redakčných a vedeckých radách. V roku 1964 bol zakladajúcim členom Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV, ktorej činnosť bola, po úpadku jej činnosti v 90-tych rokoch 20. storočia, obnovená v roku 2002. Ďalej prof. PhDr. Ondrej Baláž, DrSc. pracoval ako tajomník spoločnej Komisie SAV a Ministerstva školstva SSR pre pedagogiku a pedagogickú psychológiu (1966–1970), predseda odborovej komisie ČSSR pre učiteľské vzdelávanie (1966–1967), predseda Vedeckého kolégia psychológie a pedagogiky SAV (1970 – 1974), podpredseda Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie ČSAV (1971 – 1979), predseda Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie ČSAV (1980 – 1982), podpredseda Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie ČSAV (1982 – 1988), člen vedeckých rád Filozofickej a Pedagogickej fakulty UK, člen Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie SAV, člen Edičnej rady Slovenskej akadémie vied, člen redakčnej rady časopisu Výroba a škola (1954 – 1961), člen redakčnej rady časopisu

Učiteľské noviny (1962 – 1974), člen redakčnej rady časopisu Jednotná škola a Pedagogická revue (1954 – 1990), člen redakčnej rady časopisu Pedagogika (1972 -1990), člen predsedníctva Hlavnej redakcie a predseda 7. komisie pre pracovnú výchovu a učňovské školstvo Pedagogickej encyklopédie Slovenska (1975 – 1985).

Za výsledky práce bol prof. PhDr. Ondrej Baláž, DrSc. ocenený mnohými vyznamenaniami ako je Zalúžilý školský pracovník (1959), Za vynikajúcu prácu (1965), Zlatá medaila J. A. Komenského (1972), Medaila J. A. Komenského (1977), Rad práce, Cena SAV, Cena Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie ČSAV (1982), Pamätná medaila SNP (1994), Zlatá medaila Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského (1996) a ďalšie.

Keď teda objektívne zhodnocujeme vedecko-výskumnú, pedagogickú, publikačnú i organizátorskú činnosť prof. PhDr. Ondreja Baláža, DrSc. ako naplnenie jeho celoživotnej dráhy je potrebné len uviesť, že ...

*šťastím bolo pre každého,
kto mohol s ním v živote a práci kráčať,
kto mohol sa od neho učiť a podnety získavať,
kto mohol sa učiť od neho priamo prežívať humanitu,
blížkosť človeka,
ten môže si povedať,
že žil vedľa človeka,
z ktorého cez skromnosť správania sa,
veľká sila výsledkov práce, osobnosti a vzoru
pre prejav úcty a pozdravu vrúcneho
priamo vyvíera.*

Doc.dr.Ján Danek,CSc

Literatúra :
Pedagogická encyklopédia Slovenska. 1. A – O. Bratislava : Veda, 1985.
Ondrej Baláž (1922 – 1997). Personálna bibliografia. Bratislava : PdF UK, 1997.

Vážení jubilant, milý pán profesor Baláž, dámy a páni,

Svoj príspevok som rozdelil do dvoch častí, v prvej budem hovoriť o pôsobení pána profesora v Trnave, v druhej zase niečo o jeho ľudskom profile.

V rokoch 1952-1959 jubilant bol riaditeľom hlavnej správy poľnohospodárskeho školstva na Povereníctve poľnohospodárstva – v tom čase úspešne absolvoval popri zamestnaní štúdium pedagogiky a psychológie na Vysokej škole pedagogickej, v rokoch 1959-1961 bol námestníkom povereníka poľnohospodárstva pre

úsek školstva a výskumu. Pán profesor bol predsedom komisie, ktorá koncipovala projekt Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre a bol pri základoch jej rozvoja.

V r. 1961 bol menovaný za docenta pedagogiky na základe habilitačnej práce: *Príprava kvalifikovaných pracovníkov v poľnohospodárstve*. Bratislava: FFUK, 1961. 260 s. Od roku 1962 do roku 1964 bol riaditeľom Pedagogického inštitútu v Trnave, potom do roku 1966 dekanom Pedagogickej fakulty UK so sídlom v Trnave. V r. 1964 získal vedeckú hodnosť kandidát pedagogických vied prácou *Vyučovanie a výcvik učňov v poľnohospodárstve*. Bratislava: FFUK, 1963. 249 s.

Od 1. septembra 1966 do 1. marca 1973 bol vedúcim Katedry pedagogiky, ktorá mala 29 vysokoškolských pedagógov, Kabinet žiaka ZDŠ ako vedecko-výskumné pracovisko, kde pracovali ďalší šiesti pracovníci s VŠ vzdelaním, dve sekretárky a technik.

Za profesora pedagogiky bol menovaný v r. 1968 na základe inauguračnej práce *Niektoré problémy výchovy k voľbe povolania na ZDŠ*. Bratislava: FFUK, 1967. 265 s. V r. 1973 predložil doktorskú dizertačnú prácu pod názvom *Učiteľ a spoločnosť*, ktorá vyšla i tlačou v Bratislave: SPN, 1973. 199 s., na základe ktorej i celého radu ďalších podmienok mu bola udelená vedecká hodnosť DrSc.

V r. 1952 až 1961 mal významnú účasť na vypracovaní koncepcie a realizácie prípravy poľnohospodárskych pracovníkov. V r. 1966-1967 bol predsedom celoštátnej odborovej komisie pre učiteľské vzdelávanie a prispel k vypracovaniu a realizácii koncepcie prípravy učiteľov pre základné a stredné školy.

Začiatkom 60. rokov mal dôležitý podiel na tvorbe a realizácii systému profesijnej orientácie a v 70. rokoch na činnosti medzinárodnej rady expertov pre polytechnické vzdelávanie a profesijnú orientáciu.

Významná je pedagogická práca prof. Baláza ako vysokoškolského učiteľa. Počas svojho pôsobenia na trnavskom Pedagogickom inštitúte a Pedagogickej fakulte UK prednášal pedagogické disciplíny, didaktiku a hlavne sociálnu pedagogiku a vychoval množstvo učiteľov pre naše základné školy.

Svojich poslucháčov vedel získať pre hlboké, dôkladné a systematické štúdium a viacerí z nich sa po ukončení vysokoškolských štúdií venovali a venujú pedagogickej práci v pedagogike. Mnohých sa ujal sám a stal sa ich školiteľom vo vedeckej aspirantúre (v Trnave to boli napr. doc.

Gnoth, doc. Kapucián, doc. Uharček, doc. Končal, dr. Benkovská, doc. Danek, dr. Holkovič a i.).

Profesor Baláž si uvedomoval, že povinnosťou svedomitého, odborne a pedagogicky vyspelého vysokoškolského učiteľa je starať sa o svojich výborných študentov aj po ukončení ich štúdií. Dôkazom toho je skutočnosť, že vychoval veľa vedeckých aspirantov, ktorí v súčasnosti zastávajú významné posty v školstve a v pedagogickej vede.

Pán profesor vykonal záslužnú vedeckú prácu, ktorej výsledky sprístupňoval a sprístupňuje, pretože stále majú čo povedať mladým adeptom vedy v podobe publikácií.

Na tomto mieste uvediem len tie, ktoré vydal počas trnavského pôsobenia v rokoch 1961-1973:

- *Príprava kvalifikovaných pracovníkov v poľnohospodárstve*. Bratislava: SVPL, 1963.
- *Vyučovanie a výcvik učňov v poľnohospodárstve*. Bratislava: SPN, 1966.
- *Pracovná výchova žiakov ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1970.
- *Niektoré problémy výchovy k voľbe povolania na ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1971.
- *Učiteľ a spoločnosť*. Bratislava: SPN, 1973. (1976 aj v maďarskom jazyku).

Je spoluautorom niekoľkých vysokoškolských učebníc, zborníkov a pedagogických príručiek. Pozoruhodná je aj účasť prof. Baláza na príprave viacerých koncepčných materiálov, ktoré súvisia so základnými školskými dokumentami (napr. *Ďalší rozvoj československej výchovnovzdelávacej sústavy*, *Pedagogickej encyklopédie Slovenska* atď.).

Pri hodnotení životného jubilea prof. Baláza, 85. narodenín, treba povedať, že je to plodné dielo ako napísal prof. Mátej, rozsiahle čo do kvantity, ale rovnako bohaté, aj pokiaľ ide o kvalitu. Dielo, ktoré vytvoril, vydáva o svojom tvorcovi to najlepšie vysvedčenie.

Osobne som rád, že som počas jeho trnavského pôsobenia s ním spolupracoval, dokonca ako tajomník katedry, ktorého si vybral.

Dovoľte, aby som si zaspomínal. Na fakultu som nastúpil po konkurze 1. októbra 1968 a prof. Baláž ma po roku pôsobenia poveril funkciou tajomníka. Bola to pre mňa škola života, záskuhou prof. Baláza som sa naučil pracovať racionálne, problém sa riešil a vyriešil k spokojnosti celého kolektívu. Nevládla na

katedre nevraživosť, závisť, neúcta, vážili sme si starších a skúsených kolegov a my mladí sme sa snažili pracovať vedecky, naučili sa zmyslu pre povinnosť a práve v tomto je najväčšia zásluha, osobitosť a čaro osobnosti prof. Baláža, ktorú do funkcie vedúceho katedry a dekana vkladal. Nerobil rozdiel medzi kolegami, bol vždy srdečný, vedel sa prihovoriť každému, osobitné čaro malo cestovanie vlakom, mal vždy cukríky, ktorými nás ponúkal.

Voči dámam bol vždy galantný, tak ako i dnes, ako plynú roky nikdy nezabudol polichotiť, čo si dámy, ktoré sú už dnes v rokoch veľmi vážia, jeho znie – Vy vôbec nestárnate.

Poznal osobne každého učiteľa aj jeho problémy, vždy sa vedel ľudsky prihovoriť – nesedel v slonovej veži, a odtiaľ riadil fakultu a katedry, ale z nadhľadu, znalosti problematiky a ľudského prístupu riadil, organizoval – fakulta sa dostala do povedomia na Slovensku, v ČSSR, najvýznamnejšie podujatia československej pedagogickej spoločnosti sa udiali práve v Trnave a v tom je zásluha prof. Baláža aj jeho spolupracovníkov.

Vážený a milý pán profesor, do ďalších rokov Vám želim za seba a predovšetkým všetkých trnavských kolegov pevné zdravie, zaslúžený pocit uspokojenia z dobre vykonanej práce a v našich srdciach zostanete vždy vzorom pedagóga s veľkým P. Živio.

Bratislava 11. mája 2007
Prof. PhDr. Milan Kips, PhD.

**HRONCOVÁ, J. – STAŇOVÁ, J. a i.:
*Život a dielo prof. Ondreja Baláža. K
otázkam sociálnej pedagogiky. Banská
Bystrica. Pedagogická fakulta Univerzity
Mateja Bela, 2007. 134 s. ISBN 978-80-
8083-381-7.***

Kolegovia a spolupracovníci z Ústavu experimentálnej pedagogiky SAV uskutočnili 11.5.2007 v Bratislave stretnutie pri príležitosti významného životného jubilea prof. O. Baláža. Jeho súčasťou boli aj oficiálne vystúpenia (J. Danek, M. Kips, Z. Bakošová), ktoré hodnotili život a dielo jubilanta, jeho vedecko-organizačnú prácu v prospech rozvoja pedagogického výskumu a pedagogického vzdelávania na Slovensku. Milým prekvapením pre všetkých účastníkov bolo keď prof. L. Višňovský a prof. J. Hroncová predstavili novú

publikáciu a venovali jej prvé výtlačky dojatému jubilantovi.

V úvode pripomína J. Hroncová prínos prof. Baláža pre vznik a rozvoj sociálnej pedagogiky na Slovensku, ktorú rozvíjal pod vplyvom myšlienok R. Wroczyńskiego a jeho sociálnej pedagogiky. Ďalej L. Višňovský v spomienkovom liste prof. Ondrejovi Balážovi si pripomína jubilanta ako vysokoškolského učiteľa, pedagóga, vedca, riadiaceho pracovníka a priateľa - človeka. J. Staňová v predhovore poukazuje na osobnosť profesora Baláža ako pedagóga a zakladateľa sociálnej pedagogiky. V bohato štruktúrovanej publikácii nájde čitateľ analýzu životnej cesty a profesionálnej kariéry O. Baláža (J. Staňová), zhodnotenie jeho prínosu k pedagogickej teórii a praxi (J. Hroncová, J. Staňová), prof. Baláž ako zakladateľ sociálnej pedagogiky na Slovensku (J. Hroncová), prínos prof. Ondreja Baláža k rozvoju slovenskej sociálnej pedagogiky (J. Staňová, L. Kamarášová), hodnotenia jeho prínosu pre pedagogiku a sociálnu pedagogiku z pohľadu iných pedagógov (M. Maľová), špeciálne v časopiseckej tvorbe (I. Emmerová), ale aj jeho výskumné a expertízne aktivity (J. Staňová).

Spomedzi týchto analýz sa naša pozornosť sústredila na štúdiu venovanú O. Balážovi ako zakladateľovi sociálnej pedagogiky na Slovensku (J. Hroncová), ktorá ako autor tohto ojedinelého projektu napísala aj úvod i záver. Tu sa charakterizuje prelomová situácia v pedagogických vedách na Slovensku či lepšie povedané v Československu v 70. rokoch. V tomto období ako sa dozvedáme sa jednotlivé pedagogické štúdiá venované sociálnym aspektom výchovy vlievali do mohutnejšieho úsilia etablovať špecifickú pedagogickú disciplínu „sociálnu pedagogiku“. Tento prúd v pedagogických vedách na Slovensku sa spája s osobnosťou O. Baláža a Ústavom experimentálnej pedagogiky SAV.

Publikáciu „Život a dielo prof. Ondreja Baláža“ venovali autori 85. výročiu narodenia prof. Ondreja Baláža a jeho významu pre prínos sociálnej pedagogiky na Slovensku. Publikácia bude slúžiť aj ako študijný materiál pre študentov sociálnej pedagogiky a iných pedagogických odborov, v ktorých sa sociálna pedagogika vyučuje.

Je to iba zdanlivo paradoxné, ale tak ako sa etablovala sociológia mládeže a výchovy v intelektuálnych reflexiách s pedagogikou (J. Čečetka), tak sa etablovala sociálna pedagogika aj v žičlivej konfrontácii so sociológmi. Ako to

pripomenul O.Baláž vo svojom slávnostnom prejave na Pedagogickej fakulte UK, bol to K.Galla, ktorý v roku 1967 zdôrazňoval, že sociálna pedagogika je pedagogickou disciplínou, aj keď vyzdvihuje sociálne ciele výchovy a v žiadnom prípade sa nemôže rozplynúť v sociológii výchovy. O.Baláž vo svojej ostatnej najsystematickejšej štúdií *Sociálna pedagogika –problémy a perspektívy* (Pedagogická revue 1991,č.8,ss.606-617) pripomína nielen práce J.A.Bláhu, F.Chalupného, A.Uhlířa, J.Šímu, K.Gallu a J.Čečetku, ale aj P.Ondrejoviča, J.Suchého a L.Macháčka.

Vzájomná spolupráca sociológov mládeže a sociálnych pedagógov bola intenzívnejšia po vzniku Ústavu experimentálnej pedagogiky SAV, ktorého výsledky prof.O.Baláž prezentoval mnohokrát aj na stránkach časopisu Sociológia (napr.Sociológia 11,1979,č.1,s.55), alebo na konferenciách organizovaných sociológmi. Vo svojich textoch dokazoval multifaktorovú závislosť výchovného pôsobenia a pritom zdôrazňoval, že „...sociálna podmienenosť je osobitne významná“.

Sociálna pedagogika bola už vtedy pre neho hraničnou pedagogickou disciplínou, ktorá obohacuje vedecké poznanie nielen v tradičných okruhoch vzťahu spoločnosti a výchovno-vzdelávacej sústavy, spojenia školy so spoločenskou praxou, ale aj vo výchove vo voľnom čase, v problematike detskej a mládežníckej organizácie, žiackej samosprávy a pod.

L.Macháček KP FF UCM v Trnave

Príhovor prof.O.Baláža

Milé kolegyně, milí kolegovia.

Ďakujem Vám–organizátorom a účastníkom nášho stretnutia, že Ste si spomenuli na moje 85. narodeniny. Sám som sa divil tomu, že som sa dožil takéhoto pokročilého veku. Považujem za potrebné na našom stretnutí spomenúť prof.G.Pavloviča, ktorý v marci mal nedožitú sté výročie svojich narodenín. Bol to môj učiteľ, školiteľ a predchodca. Bez neho by nebol vznikol Ústav experimentálnej pedagogiky SAV. Spomínam aj na kolegov, ktorí odišli predčasne z našich radov - J.Hamarová a M.Holčíka.

Odzneli tu veľmi lichotivé slová, ďakujem za kladné hodnotenia. Snažil som sa o to, aby som prispel k teórii a praxi výchovy a vzdelávania. Bez dobrých spolupracovníkov a ich podpory by sa mi

nepodarilo dosiahnuť pozitívne výsledky. Mal som šťastie aj na svojich aspirantov, ktorí pokračujú v diele na vyššej úrovni, v nových náročných podmienkach.

Mal som šťastie aj v tom, že mi radili vynikajúci starší kolegovia, dvaja z nich by sa v týchto mesiacoch dožili stých narodenín. V novembri prof.Václavík a v apríli prof.Čečetka. Zúčastnil som sa na seminároch, ktoré boli spomienkou na ich život a dielo.

Referáty, ktoré odzneli na tomto stretnutí boli výstižné, ťažko by som mohol niečo doplniť. Možno, že niektoré problémy by som bol mohol riešiť tvorivejšie, originálnejšie, smelšie, ale už je na to neskoro. Za svoj najväčší úspech považujem výber spolupracovníkov. S obdivom a uspokojením sledujem ich tvorivú prácu.

Som rád, že som prispel k tomu, aby sociálna pedagogika po dlhoročnom stagnovaní sa rozvíjala a dnes predstavuje významnú a spoločensky uznávanú súčasť pedagogických vied. Veľmi ľutujem, že zanikol Ústav experimentálnej pedagogiky SAV – mal mať aj dnes svoje miesto v sústave vedeckých pracovísk. Uspokojuje ma však, že mnohí jeho pracovníci dosahujú mimoriadne výsledky a pokračujú v zámeroch ústavu.

Ešte raz ďakujem vám, milí kolegovia, priatelia a spolupracovníci za vašu prítomnosť a priateľský vzťah k mojej osobe. Želám vám dobré zdravie, ďalšie úspechy a rád by som sledoval ešte niekoľko rokov, ako sa vám darí.

Prof.dr.Ondrej Baláž, DrSc

E-mailové adresy členov vedenia SPS pri SAV na roky 2006-2008:

Predseda

Prof. Mgr. Ladislav Macháček,CSc.

FFUCMv Trnave: ladislav.machacek@ucm.sk,

Podpredseda

Doc. PaedDr. Ján Danek, CSc.

FF UCM v Trnave:

jan.danek@ucm.sk

Vedecký tajomník

PhDr.Vladimír Michalička,CSc, Múzeum školstva a pedagogiky v Bratislave.

vlado0123@azet.sk

Spravodaj SPS, ročník V. Vydavateľ:
Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV
(L. Macháček, J. Danek);

Technická redakcia PAMA,Bratislava. Príspevky neprešli jazykovou úpravou.